

**CIPRIAN PORUMBESCU ȘI LUPTA PENTRU EMANCIPARE
NAȚIONALĂ A BUCOVINEI****CIPRIAN PORUMBESCU AND THE STRUGGLE FOR THE
NATIONAL EMANCIPATION OF BUCOVINA**

Daniel Dieaconu*

Abstract

The study focuses on the Romanian Bukovinian composer Ciprian Porumbescu, insisting not on the musical work, but on his efforts for the cultural and national emancipation of the province found during his studies within the Austro-Hungarian Empire. Enrolled at the Theological Institute in Chernivtsi, he became a student of the new university in 1875 and also an active and enthusiastic member of the student society „Arboroasa”, being its president at the dissolution by the authorities. The „Arboroasa” trial aroused a huge interest from the Romanians from Bukovina and throughout the Romanian space, the acquittal of its leaders hitting the interests of the imperial government. A new academic society was born - „Junimea”, with Ciprian Porumbescu as secretary and Dimitrie Onciul as president. Arriving in Vienna, he puts his talent and experience at the service of the „Romania Juna” society. The premature death ended a struggle for an ideal that he could not see fulfilled.

Keywords: academic society, national emancipation, cosmopolitanism, irredentism.

Ciprian Porumbescu a fost unul dintre cei mai de seamă compozitori români pe care doar moartea prematură l-a împiedicat să pună în valoare toată „comoara de cântece” pe care o culesese din folclorul românesc, din satele Bucovinei, Banatului sau Transilvaniei. Creatorul „Craifului Nou” și al celebrei „Balade” a înțeles bine sufletul românesc al „detrunchiaților” bucovineni și dorința lui de libertate. Perceput ca un sensibil, melancolic și fragil artist, Ciprian Porumbescu a fost unul dintre cei activi și entuziaști lideri ai studenților români din Bucovina, luptători pentru emancipare culturală și națională. Unul dintre conducătorii „Arboroasei”, Ciprian Porumbescu a fost arestat pentru acțiuni iredentiste și apoi achitat în celebrul proces al societății din 1877. A activat pentru scurt timp în „Junimea”, ca apoi să ajungă la Viena printre membrii „Românie June”.

* Doctor în istorie.

S-au scris multe cărți și studii dedicate în special operei sale muzicale și mai puțin activității sale de lider al studențimii românești din Bucovina¹. Asupra activității sale pe tărâm cultural-național concentrăm atenția acestui articol pentru care am cercetat presa vremii și alte scrieri de epocă, studii concentrate asupra vieții studențești din Bucovina și fondurile de arhivă care au strâns laolaltă eforturile biografice și bibliografice ale fraților Dugan².

Ciprian Porumbescu s-a născut la 14 octombrie 1853 la Șipotul Sucevei. Era fiul lui Emilia și Iraclie Porumbescu, unul dintre cei nouă copii, petrecându-și copilăria la Stupca, unde tatăl său, Iraclie (fost luptător pașoptist, secretar al redacției revistei „Bucovina”), a fost paroh. Emilia, mama lui, se convertise la ortodoxism odată cu căsătoria. La familia Iraclie Porumbescu era un adevărat cult pentru muzică, remarcase Constantin Morariu, unul dintre primii săi biografi. A urmat „școala poporală” la Ilișești, unde, în domeniul muzical, a avut ca primi dascăli pe lăutarii țigani, în frunte cu Urdă din Ilișești, scripcarul, de la care a aflat numeroase doine și cântece vechi românești³.

A plecat la liceu la Cernăuți, unde tatăl său a apelat la sprijinul prietenilor săi pașoptiști, date fiind resursele materiale reduse ale familiei. Iraclie Porumbescu era apropiat familiei Hurmuzaki și a lui Aron Pumnul, care l-au ajutat cu gazde pentru copii⁴.

¹ N. Petra Petrescu, *Ciprian Porumbescu, compozitor român*, în „Amicul poporului. Calendar pe anul 1884”, anul XXIV, Sibiu; (a folosit informații de la Iraclie Porumbescu); Dr. V. Branisce, *Ciprian Porumbescu, monografie*, Lugoj, 1908 (a folosit informații de la sora lui Ciprian, Măriora); C. Morariu, *Ciprian Porumbescu la 25 de ani de la moartea lui*, Suceava, 1908 (a fost coleg și prieten apropiat); Șt. Pavelescu, *Ciprian Porumbescu*, Suceava, 1940; L. Morariu *Iraclie și Ciprian Porumbescu*, volumul II, Ediție îngrijită, prefațată, adnotată, glosar și catalog al creației lui Ciprian Porumbescu de Vasile Vasile, Ed. Lidana, Suceava, 2015; H. Stanca, *Ciprian Porumbescu*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975; Nina Cionca, *Ciprian Porumbescu, o viață, o operă, un ideal*, Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1974; P. Leu, *Ciprian Porumbescu*, Ed. Muzicală, București, 1978; I. Porumbescu, *Amintiri*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1978.

² Mirela Topoliceanu, *Societățile Academice din Bucovina „Arboroasa” și „Junimea” înainte de „Marele Război”*, în „Analele Liceului Vasile Conta”, Târgu-Neamț, Istorie, vol. II, nr. 1, 2020, p. 14-25; A. Popa, *Societatea academică „Arboroasa” din Cernăuți: 1875-1877*, Câmpulung Moldovenesc, Fundația Culturală „Alexandru Bogza”, 2008; *idem*, *Societatea academică „Junimea” din Cernăuți: 1878-1938*, Câmpulung Moldovenesc, Fundația Culturală „Alexandru Bogza”, 1997; Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași, Colecția Dugan, Fond 256, Cronica „Arboroasa-Junimea”; „Cronicarul Mare” etc.

³ N. Oprea, *Prefață*, în I. Porumbescu, *Amintiri*, p. 9; Șt. Pavelescu, *Ciprian Porumbescu*, p. 12; I. Porumbescu, *Amintiri*, p. 7; L. Bodnărescu, *Scrierile lui Iraclie Porumbescu*, Partea I, 1898, p. 135.

⁴ „Junimea literară”, an XII, 1923, nr. 10-11, p. 308-312; Paul Leu, *Ciprian Porumbescu*, p. 40.

La Serbarea de la Putna de la 1871, Ciprian Porumbescu avea 18 ani, era licean și cu grupul său au participat la ridicarea arcului, a porticului, au agățat ghirlande. De mare efect a fost la serbare taraful celor 30 de lăutari de la Suceava îmbrăcați în anterie și cântând marșul lui Mihai Viteazul. Era taraful lui Grigori Vindireu, celebru în acele timpuri, care îl acceptă pe tânărul licean și chiar îi încredințează propria vioară și astfel Ciprian Porumbescu a cântat pentru toți cei prinși în horă. „Tată..., am cântat Daciei întregi!”, avea să spună entuziasmat tatălui său⁵.

În august 1872, Ciprian Porumbescu a suferit enorm la moartea mamei sale de care era foarte legat și care s-a stins după o grea și tăcută suferință, dar s-a străduit să-i împlinescă marea dorință, mărturisită chiar și de pe patul morții: fiul ei să devină un om învățat. Familia sa nu avea banii necesari pentru a-l putea trimite la studii muzicale la Viena și atunci se îndreaptă spre teologie la Cernăuți, aceasta fiind cea mai apropiată de muzică, cu speranța unei burse care să-l ducă la un moment dat în capitala imperiului cu o bogată tradiție în muzică. Astfel, în toamna anului 1873, Ciprian Porumbescu intră elev la institutul teologic greco-ortodox din Cernăuți. Aici i s-a dat prilej să completeze studiile sale muzicale. A luat lecții de pian, s-a perfecționat în violină și violoncel, a studiat în mod particular știința „compoziției” și „armoniei”. Atunci a făcut primele sale compoziții: *Dorința* (pentru vioară și flaut, cântat la ușa dormitorului), *Hora națională*, cu motive populare, *Marș festiv*, *Cântec de mai* (versuri Lapedatu, cântat în fața ușii rectorului Filipovici), de asemenea, un număr mare de compoziții bisericești. A compus și pentru repertoriile întrunirilor sociale ale tinerimii, nu numai muzica, ci a compus și texte potrivite pentru aceste cântări⁶.

După ce absolvise două cursuri anuale de teologie, a fost fondată noua universitate din Cernăuți, prefăcându-se astfel institutul teologic în facultate, urmând ca elevii seminariali să facă mai departe cursurile ca studenți universitari. Ciprian este student universitar în teologie în anul III în 1875-1876 și în anul IV în 1876-1877, urmând și cursurile de limba și literatura română ale lui I.G. Sbiera, între care, în martie - iulie 1876 și cursul „Despre colinde românești”⁷.

Studențimea de la noua universitate se organizează în două societăți: una germană, cu numele „Dacia” și alta austriacă, internațională, „Akademische

⁵ C. Morariu, *Ciprian Porumbescu la 25 de ani de la moartea lui*, p. 15; G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, E.S.P.L., București, 1964, p. 169; Dr. V. Branisce, *Ciprian Porumbescu*, p. 43.

⁶ Dr. V. Branisce, *Ciprian Porumbescu*, p. 46; Nina Cionca, *Ciprian Porumbescu, o viață, o operă, un ideal*, p. 21; P. Leu, *Ciprian Porumbescu*, p. 45; Constantin Morariu își amintea când a auzit pentru prima dată melodia „Dorința”: „Trezindu-mă din somn la melodia acelei dulci cântări parcă nu știam pe ce lume mă aflu și multe zile după aceea m-am simțit ca fermecat” (C. Morariu, *Ciprian Porumbescu la 25 de ani de la moartea lui*, p. 11).

⁷ L. Morariu, *Iraclie și Ciprian Porumbescu*, vol. II, p. 125; V. Branisce, *Ciprian Porumbescu, monografie*, p. 46-47.

Lesehalle”. Receptând corect fenomenul și momentul oportun, căci în acea perioadă se fondau și societățile celorlalte etnii, Teodor V. Ștefanelli⁸, „în toamna anului 1875 îi invită într-o seară pe studenții români la un restaurant numit Paris, sugerându-le ideea înființării unei societăți studențești românești”. Îi strânge pe studenți în jurul său și „le povestește despre România Jună și îi câștigă pentru ideea de a fonda o societate academică românească – Arboroasa – cu fond și formă românească”⁹. Teodor V. Ștefanelli a fost membru marcant al societății „România Jună” din Viena și a folosit experiența acumulată acolo; statutul societății din Viena este modelul folosit pentru noua organizație. Scopul adevărat al societății era de a „dezvolta și întări individualitatea națională”, dar cel prezentat bănuitoarelor autorități austriece era de a „cultiva pe tărâm cultural-literar și pe teren social și ajutorarea membrilor săraci”¹⁰.

Motto-ul organizației a fost cel compus de către poetul Vasile Alecsandri (*Uniți să fim în cugete, uniți în Dumnezeu*). Membrii societății purtau o panglică în culorile albastru-galben-roșu ale tricolorului românesc și o căciulă roșie, iar imnul oficial a fost scris de Teodor V. Ștefanelli și pus pe muzică de Ciprian Porumbescu. Un alt imn, considerat neoficial, era intitulat „Sunt arboros”, care era mai puțin plăcut de către oficialitățile teologice în frunte cu rectorul Filipovici¹¹.

Primul președinte a fost Gherasim Buliga. „Arboroasa” a mai avut două comitete de conducere: 17 noiembrie 1876 - 17 februarie 1877 – președinție Iancu Cocinschi, Zaharia Voronca, vicepreședinte, Constantin Morariu, secretar 1, Ilarie Onciul, secretar 2, casier Orest Popescul, controlor Ștefan Cocinschi, bibliotecar Eugen Sireteanu. La al doilea comitet, ce intră în funcție din 17 februarie 1877 și își desfășoară activitatea pînă la desființarea societății, se schimbă doar

⁸ A studiat dreptul la Viena, unde a fost membru activ al „României June” (D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. I, Cronicarul - Albumul mare, p. 71-73).

⁹ D. Jumară, *Studențimea bucovineană și Marea Unire*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Anuarul Muzeului Județean Vaslui, Vaslui, Nr. XXI, 1999-2000, p. 173.

¹⁰ I. Nistor, *Istoria românilor*, vol. 2, (ed. Florin Rotaru), Biblioteca Bucureștilor, 2002, p. 227; N. Ursulescu, *Tudor V. Ștefanelli*, în „Suceava”, Anuarul Muzeului Județean, IV, 1977, p. 281-282; T. Bălan, *Procesul Arboroasei (1875-1878)*, Tipografia Mitropolitului Sillvestru, Cernăuți, 1937, p. 32-33; D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. I, Cronicarul - Albumul mare, p. 71-73; „Albina”, nr. 17, 19 ianuarie - 30 februarie; T. Bălan, *Procesul Arboroasei*, p. 71; D.J.A.N. Iași, fond frații Dugan, Cronica Arboroasa-Junimea, vol. IV, p. 12.

¹¹ C. Ungureanu, *Bucovina în timpul stăpânirii austriece 1775-1918*, Ed. Civitas, Chișinău, 2003, p. 228; Eugenia Glodariu, *Asociațiile culturale ale tineretului studios român din monarhia habsburgică 1860-1918*, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, 1998, p. 66; P. Socaciu, *Arboroasa. File din cronica vieții studențești*, p. 44; L. Morariu, *Iracleie și Ciprian Porumbescu*, vol. 2, p. 182; I. Dugan, *Istoricul Societății Academice Române „Junimea” din Cernăuți*, partea I, *Arboroasa (1875-1877)*, p. 13.

președintele, Ciprian Porumbescu, student teolog¹². Societatea „Arboroasa”, în scurta sa existență, a avut 26 de membri „fondatori” și 17 membri sprijinitori, între ei și preotul Iraclie Porumbescu și patru membri de onoare¹³.

În 1876, studenții teologi, mai mulți la număr, l-au ales președinte al „Arboroasei” pe Ciprian Porumbescu. Colegii „civilisti” au intervenit prin consilierul de tribunal Vasile Morariu, fiul arhimandritului arhidiecezan Silvestru Morariu-Andrievicei. Arhimandritul a făcut presiuni ca să se aleagă alt comitet cu președinte „civilist” în frunte. La această nouă alegere, Ciprian Porumbescu a fost ales vicepreședinte. El s-a retras cu totul din societate, împreună cu toți colegii săi din anul al IV-lea, între care erau cei mai buni coriști. După patru luni de președinție a lui Iancu Cocinschi, Ciprian Porumbescu revine în societate și este ales președinte, înregistrându-se o creștere a activităților. Ședințele sociale nu mai erau acum simple conveniri studențești, ci manifestații ce grupau în jurul lor cel mai distins public al Cernăuților și al provinciei¹⁴.

Încă de la primă ședință se constată caracterul național al asociației. Președintele Gherasim Buliga a deschis printr-un cuvânt scurt și concis în care arată faptul că propășirea românilor trebuie să pornească de la eforturile „inteligenței”, cu rol dominant și în activitatea societății. Teodor V. Ștefanelli a conferențiat despre „Principiul naționalităților în secolul al XIX-lea și starea culturală a românilor din Bucovina” din care evidențiem că „mărirea Germaniei și Italiei s-a ajuns prin ideea naționalității, asemenea și ridicarea românilor de astăzi s-a înfăptuit prin naționalitate” și amintea de patrioții români din Bucovina, Alecu Hurmuzachi și Aron Pumnul. În continuare, Ciprian Porumbescu a dirijat corul ce a interpretat creațiile sale *Primăvara* și *Cisla*. Studentul Gheorghe Popescu a interpretat cântecele *Coroana Moldovei* și *Ura, ura, foc de iască*. Studentul Samuil Isopescu a recitat poezia patriotică *Vlad Țepeș și stejarul*. În final s-a făcut primirea (confirmarea) membrilor în societate, într-o atmosferă de veselie, cu sticle de bere în mâini și cântând, *Hai să ciocnim*, versuri de Ștefanelli și muzica de Ciprian Porumbescu, cântec la modă în rândul studenților din Cernăuți¹⁵.

Activitatea societății a fost impulsionată de Ciprian Porumbescu. Era considerat un adevărat „nervum rerum”, cu mare autoritate, datorată prestigiului,

¹² D.J.A.N. Iași, Fond Colectia Dugan, Cronica Arboroasa-Junimea, p. 14. Menționăm existența a două comitete de conducere după cel inițial, fondator, după cum o arată documentele de arhivă, în contra spuselor lui Teodor Bălan, care notează doar doi președinți: Gherasim Buliga și Ciprian Porumbescu, (T. Bălan, *Procesul Arboroasei*, p. 33).

¹³ D.J.A.N. Iași, Fond Colectia Dugan, Albumul Verde al Societăților academice „Arboroasa” și „Junimea”, vol. V, p. 14, 18, 31, 35, 50, 64, 65, 66, 77. *Ibidem*, p. 18, 47, 59, 65, 66, 69; *Ibidem*, p. 1, 17, 96, 97. Vezi și în A. Popa, *Societatea Academică Arboroasa din Cernăuți 1875-1877*, p. 48 și urm.

¹⁴ L. Morariu, *Iraclie și Ciprian Porumbescu*, vol. II, p. 230.

¹⁵ „Familia”, An XIII, nr. 17, 1877, p. 201-202.

valorii muzicale și vârstei, fiind în anul al III-lea, „bădiță”. Era sprijinit în buna funcționare a activității corale de studenții Coca, David, Țurcan și Ferlievici, parte a unui cor și a unui cvartet vocal, în al cărui repertoriu erau înscrise numeroase compoziții proprii (*Altarul Mănăstirii Putna, Salutarea Arboroasei, Patria Română* și altele, pe versuri de I. Lapedat, V. Bumbac, Er. Mandicevschi, T.V. Ștefanelli, N. Xenopol, D. Petrino, N. Gane, I. Negruzzi, V. Alecsandri, Matilda Cugler-Poni, En. Văcărescu și H. Heine)¹⁶. Tot el a organizat conferințe politice și a redactat revistele satirice „Leușteanul” și „Cocoveica Arboroasei”. În 1877, din inițiativa societății, a fost lansat un apel către toți studenții români de la universitățile europene, pentru o evaluare a forțelor tineretului academic român, pentru o mai bună organizare în vederea luptei pentru libertate și unitate națională¹⁷.

Ședința „Arboroasei” din 12/24 aprilie 1877, când președinte era Ciprian Porumbescu, arată, de asemenea, caracterul de promovare a românismului, dar și de entuziasm și antren. Primul cântec intonat, un imn, este relevant: *Deșteaptă-te, române* și abia apoi a fost intonat imnul societății, contribuție 100% „Arboroasă”, versuri de T.V. Ștefanelli și muzică de Ciprian Porumbescu. Constantin Morariu, secretar al societății, susține public disertația „O sută de ani asupra Bucovinei”, insistând asupra păstrării identității românești în această regiune în timpul celor 100 de ani de ocupație austriacă. Evidențiem prezentarea corului *Patria Română*, versuri Eugen d’Albon, muzică Ciprian Porumbescu sau *Tabăra română* din opera *Dumbrava Roșie*, versuri Alecsandri, muzică Porumbescu. Au fost interpretate cântecele *Bălcescu murind, Coroana Moldovei* sau *Scumpă Moldovă, țară de jale*. Partea umoristică a fost reprezentată prin cupletele „Bate fierul pân-ce-i cald” și „Că-i domn cu guler și frac”, realizate de Ciprian Porumbescu, care dovedea talent și pentru acest domeniu, el având, de altfel, un rol important în realizarea „Cocoveicii”, foaia umoristică a societății care era citită în ședință, în răsetele celor prezenți¹⁸. Din următoarea ședință a „Arboroasei” reținem prezentarea altor compoziții ale președintelui Ciprian Porumbescu, cel care cunoaște în perioada existenței societății o dezvoltare artistică deosebită, care exprimă „năzuințele și străduințele acestei societăți”: *Altarul mănăstirii Putna, Cisla* sau *Cadrilul*, cu pronunțat caracter patriotic¹⁹. „Arboroasa” se adresa revistei „Familia”, apropiată societății, pentru a anunța în paginile ei că președintele Ciprian Porumbescu a donat 200 de exemplare, două „opuri”, „o horă națională română” și *Dorința* și că acestea se oferă spre vânzare pentru fondul societății la prețul de un franc amândouă²⁰. Din această perioadă datează *Hora detrunchiaților* a lui Ciprian Porumbescu și

¹⁶ P. Socaciu, *Arboroasa. File din cronica vieții studentești*, p. 40.

¹⁷ „Familia”, an XIII, nr. 16, 17/29 aprilie 1877, p. 201.

¹⁸ „Familia”, an XIII, nr. 17, 24 aprilie/4 mai 1877, p. 190.

¹⁹ „Familia”, an XIII, nr. 22, 29 mai/10 iunie 1877, p. 261; V. Branisce, *Ciprian Porumbescu, monografie*, p. 49.

²⁰ „Familia”, an XIII, nr. 8, 19 februarie/4 martie 1877, p. 95.

Cântecul nedetrunchiaților al lui Constantin Morariu. Sub impresia importanțelor evenimente pentru poporul român ale aceluși an, Ciprian Porumbescu a creat piese muzicale precum *Sergentul*, *Plevna*, *Peneș*, *Curcanul* și se spune că a gândit *Cântecul tricolorului*²¹.

Valoarea sa muzicală era recunoscută de contemporanii săi, pregătindu-se un stipendiu din fondul religios pentru a merge și a studia muzica bisericească la Viena, recomandat de profesorul Mitrofanovici și cu acordul mitropolitului Blajevici²².

În 6/18 noiembrie 1877, când era la casa parohului din Stupca, Ciprian Porumbescu a fost arestat și dus la Cernăuți. Acest lucru s-a întâmplat din cauza unei telegrame de condoleanțe trimise de Societatea „Arboroasa” în Iași în memoria lui Grigore Ghica Vodă, cel ce fusese asasinat pentru că se împotrivese anexării abuzive a Bucovinei de către austrieci. Printre capetele de acuzare mai era și faptul că primiseră o subvenție de la statul român și întrețineau legături cu alte societăți academice din Transilvania și Vechiul Regat, se bucuraseră pentru victoriile armatei române în Balcani și sprijiniseră cu bani pe voluntarii bucovineni înrolați în armata română. Procurorul și comisarii au percheziționat și confiscat toate dosarele, actele și biblioteca societății, precum și întreaga ei avere. Toți membrii prezenți ai Arboroasei au fost arestați și duși la penitenciar²³.

Ciprian Porumbescu a scris în închisoare cântecul *Suspînul prizonierului*, rezultat al stării sufletești a sensibilului compozitor. Cânta în celulă, înduioșând pe deținuți. Îi răspunde tatălui său la întrebarea cum se simte: „Bine, tată, șed și cânt *Gaudeamus igitur*, dar domnii ăștia mi-au dat un public care nu știe nici măcar latinește”. A avut cu el vioara pe care o cumpărase pe timp de foamete tatăl său de la un lăutar bătrân; o valoare deosebită pe care dăduse „o bagatelă”²⁴. A fost ordonată și supravegherea preotului Iraclie Porumbescu, tatăl compozitorului, care își avea parohia la Stupca și care era considerat de către autoritățile habsburgice drept inspirator al acestei acțiuni de protest din partea tinerilor arboroseni²⁵.

Ciprian Porumbescu a fost interogată și acuzat de acțiuni politice. A răspuns că acțiunile lor au fost pentru o omagiere a unui bărbat nobil și măreț, martir al națiunii române, Grigore al III-lea Ghica. Zaharia Voronca este mai vehement, nu

²¹ I. Dârdală, *Conștiința națională a românilor bucovineni*, p. 363; „Junimea literară”, nr. 3-4/1927, p. 1-27.

²² V. Branisce, *Ciprian Porumbescu, monografie*, p. 50-51; M. Poșlușnicu, *Ciprian Porumbescu, viața și opera muzicală*, Ed. Cartea Românească, București, 1926, p. 65.

²³ V. Branisce, *Ciprian Porumbescu, monografie*, p. 78; C. Morariu, *O amintire din viața lui Ciprian Porumbescu* în „Junimea literară”, An XII, 1923, p. 35.

²⁴ V. Branisce, *Ciprian Porumbescu, monografie*, p. 66; M. Gr. Poșlușnicu, *Istoria muzicii la români*, p. 463.

²⁵ D. Covalciuc, *Ciprian Porumbescu la procesul „Arboroasei”*, în „Țara fagilor”, 1995, IV, Cernăuți-Târgu-Mureș, coord. Dumitru Covalciuc, p. 59; T. Bălan, *Procesul Arboroasei*, p. 47; I. Porumbescu, *Amintiri*, p. 208.

neagă termenii „comuna maică” sau „frați detrunchiați”, consideră că românilor nu li se poate interzice să simpatizeze cu „frații de același neam”. După un proces care a suscitât un mare interes, prezentat pe larg în presa din întreg spațiul românesc, arborosenii sunt achitați și eliberați²⁶.

Ciprian Porumbescu a avut cel mai mult de suferit de pe urma activității sale în „Arboroasa”. În timpul șederii în închisoare Porumbescu s-a îmbolnăvit de tuberculoză, boală care i-a adus mai târziu moartea. Din naștere predispus, închisoarea a accentuat boala. După cum scria unul dintre biografii săi, Valeriu Braniște, a ieșit din închisoare „luni dimineața, la 4 februarie 1878, salutând libertatea cu cariera zdruncinată și cu ... coliva în piept”. La 23 mai 1879 nota în jurnalul său: „Sunt încă bolnav, stă răul cu mine... mă culc devreme, tușesc tare și pieptul mă doare. Zăcând în pat mă gândesc că ce rău e de mine...”. Într-alt loc mărturisea: „Nu mă tem de moarte, doar de timpul suferinței de până atunci”²⁷.

Teodor Bălan considera că arborosenii s-au „liniștit” și au „lepădat naționalismul”, dar unul dintre biografii lui Ciprian Porumbescu, Leca Moraru, îl contrazice și pentru aceasta prezintă mai multe scrieri ale acestora, jurnalul și scrisorile lui Porumbescu. Într-o astfel de scrisoare a lui Porumbescu către Voronca se exprimă speranța că „Arboroasa” va renaște și insistă pe ideea de a face recurs la procesul Arboroasei²⁸.

A suplinit un învățător la Stupca și s-a întors în toamnă la Cernăuți. nu vrea hirotonire și se înscrie la Facultatea de Filozofie în anul II, studiind istoria, după cum nota în jurnalul său aflat în manuscris la Muzeul Județean Suceava²⁹. Ciprian Porumbescu activează în „Junimea”, urmașa „Arboroasei”, fiind primul secretar al acesteia sub președenția lui Dimitrie Onciul, unde pregătește ședințele, cântecele, scoate revista „Bondarul Junimei”. Revista este un nou mod de a riposta la cumițenie, un nou mod de exprimare: „bâzâitul”³⁰.

Ciprian Porumbescu a ajuns la Viena la studii cu sprijinul mitropolitului Silvestru Morariu-Andreievici, căci stipendiul pentru studii anunțat de autoritățile ministeriale a fost tăiat pentru o persoană acuzată de iredentism. A urmat o perioadă benefică din punct de vedere muzical, cu creații deosebite. Cunoaște societatea elegantă, farmecul orașului, muzica, iureșul tineresc al valsurilor. Audiază cursuri de muzică și filozofie. Activează în cadrul „României June”, cu același suflet și elan. Din perioada Vienei, datează mai multe compoziții. Realizează muzica pentru *Imnul României June – Pe-al nostru steag e scris unire*, pe versurile lui Andrei

²⁶ I. Dugan, *Istoricul societății academice „Junimea”*, p. I, *Arboroasa, 1875-1877*, p. 34.

²⁷ Dr. V. Branisce, *Ciprian Porumbescu, monografie*, p. 77; P. Leu, *Ciprian Porumbescu*, p. 63.

²⁸ T. Bălan, *Procesul Arboroasei*, nota 43; L. Moraru, *Iraclie și Ciprian Porumbescu*, vol. II, p. 201.

²⁹ Gh. Mihuță, *Ciprian Porumbescu învățător*, în „Făt Frumos”, an IX, nr. 56, septembrie - decembrie 1934, p. 117; P. Leu, *Ciprian Porumbescu*, p. 58.

³⁰ N. Cionca, *Ciprian Porumbescu, o viață, o epocă, un ideal*, p. 61.

Bârsan. În ciuda unor nemulțumiri inițiale, imnul „mulțumește până la urmă pe toți”, după cum scria Ion Grămadă. În 1880 a realizat „Colecția de cântece sociale pentru studenții români compuse și dedicate junimii academice române de Ciprian Golembiovschi-Porumbescu”, cu melodii precum *Cântecul gintei latine*, *Inimă de român*, *Cântecul tricolorului*³¹.

Scoate și aici revista umoristică „Pipărușa”. În vacanțele petrecute la Stupca apar operele *Reveria*, *Dorul*, *Balada*. Apoi, Porumbescu ajunge profesor la Brașov, unde creează și prezintă opereta *Crai Nou*, cu mare succes. Opereta *Crai nou*, folosind creația lirică a lui Vasile Alecsandri, este o operă muzicală deosebită care aparține genului clasic filtrat prin substanța populară. Conduce corul bisericii „Sf. Nicolae” din Șchei. Este impresionat de vizita în Banat la jubileul de 25 de ani al corului plugarilor de la Chizătău. Este purtat pe brațe la Lugoj, și este încântat de vizita la Coriolan Brediceanu, dar este slăbit trupește și rănit sufletește³². N. Petra Petrescu l-a cunoscut la Brașov și nota în „Amicul poporului” din Sibiu: „Era de statură înaltă (cel mai înalt bărbat din Brașov) svelt, cu părul castaniu. Deja atunci ... se putea observa pe fața lui imprimată expresia suferințelor fizice și a cugetării profunde. Era de un temperament vesel, glumeț, avea o conversație simpatică și preabun la inimă... Cântarea lui Ciprian pe violină era în genere pe lângă curată, melodiosă și elegiacă. Doinele le cânta cu o plăcere supremă și cu o duioșie de tot profundă, cânta cu atâta simț de cugetai că toate accentele îi vin din profundul inimii. Adesea vărsa lacrimi când cânta. Și avea o comoară întregă de cântece naționale”³³.

Boala însă i se agravează și încearcă pentru însănătoșire o cură în Italia. A luat cu el vioara ce o avea din timpul gimnaziului și care l-a însoțit și în închisoare la Cernăuți, pe care o numea „mireasa mea” și impresionează cu cântecele sale³⁴. Șederea din Italia nu-l ajută, moare la 29 de ani, după o suferință grea de trei luni, la Stupca. La 6 iunie 1883 este purtat de un car cu boi până la mormântul care este împodobit cu tricolorul românesc așa cum o cerea în cântecele sale³⁵. Viața sa pusă în slujba muzicii și a idealului național este omagiată de presa românească, cântecele sale cunosc o largă răspândire, i se realizează primele biografii. Oreste

³¹ M. Gr. Poșlușnicu, *Istoria muzicii la români*, Ed. Cartea românească, București, 1929, p. 465; I. Grămadă, *Ciprian Porumbescu la „România jună”*, în „Junimea literară”, nr. 2-3, februarie - martie, 1912, p. 34; o recenzie favorabilă apare în „Junimea literară”, nr. 2, 1 mai 1880, p. 88, colecția fiind recomandată studenților români, apreciindu-se cântecele patriotice.

³² V. Cosma, *Ciprian Porumbescu*, Ed. Muzicală, București, 1957, p. 17; P. Socaciu, *Arboroasa. File din cronica vieții studențești*, p. 48.

³³ N. Petra Petrescu, *Ciprian Porumbescu, compozitor român*, în „Amicul poporului. Calendar pe anul 1884, anul XXIV, Sibiu, p. 66-67.

³⁴ Revista „Familia” din Oradea publica un articol despre prezența la Nervi, în Italia, fără prea mare succes medical („Familia”, an XXIV, nr. 30, 24 iulie/5 august 1888); I. Porumbescu, *Amintiri*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 208.

³⁵ „Făt Frumos”, an III, 1928, p. 14; M. Gr. Poșlușnicu, *Istoria muzicii la români*, p. 470.

Popescu, octogenar la 1933 când se sărbătorește semicentenarul morții și se ridică bustul marelui compozitor, avea să spună: „Iubite Ciprian, Nu te-am văzut de cincizeci de ani. În bucuria revederii de astăzi, te îmbrățișez și-ți zic: Bine ai venit scump prieten și iubit coleg de școală și suferință”³⁶.

Ciprian Porumbescu este pentru întreaga românie unul dintre cei mai de seamă compozitori ai ei, un geniu care nu a avut timp să își desăvâșească opera, care a plecat în mormânt ducând cu el o „comoară de cântece” și, care, totodată, a primit încă din timpul vieții aura luptătorului pentru emancipare națională, a tânărului martir devenit un simbol al studențimii române din Bucovina și nu numai, faptele și cântecele sale însuflețind pe tinerii tot mai conștienți de apropierea împlinirii visului secular al românilor, o generație care a pregătit conștiința românilor „detrunchiați” pentru Marea Unire și care a înfăptuit-o.

³⁶ H. Stanca, *Ciprian Porumbescu*, p. 231.

Fig. 1 - Arborensii, foto din cartea T. Bălan, Procesul Arboroasei

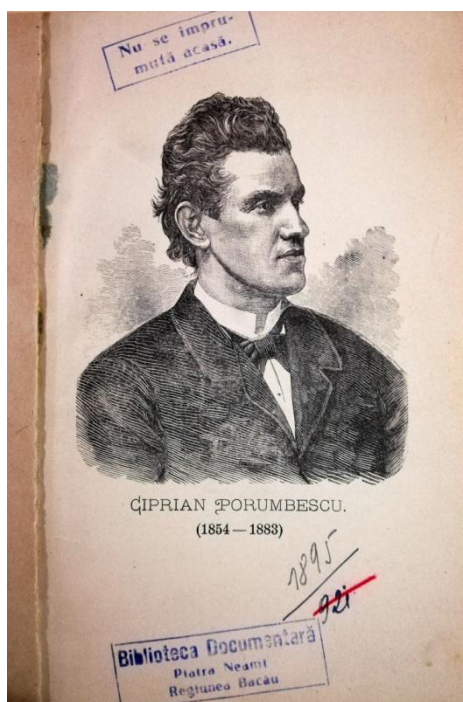

Fig. 2 - C. P., foto din cartea lui Valeriu Branisce, Ciprian Porumbescu, monografie, 1908

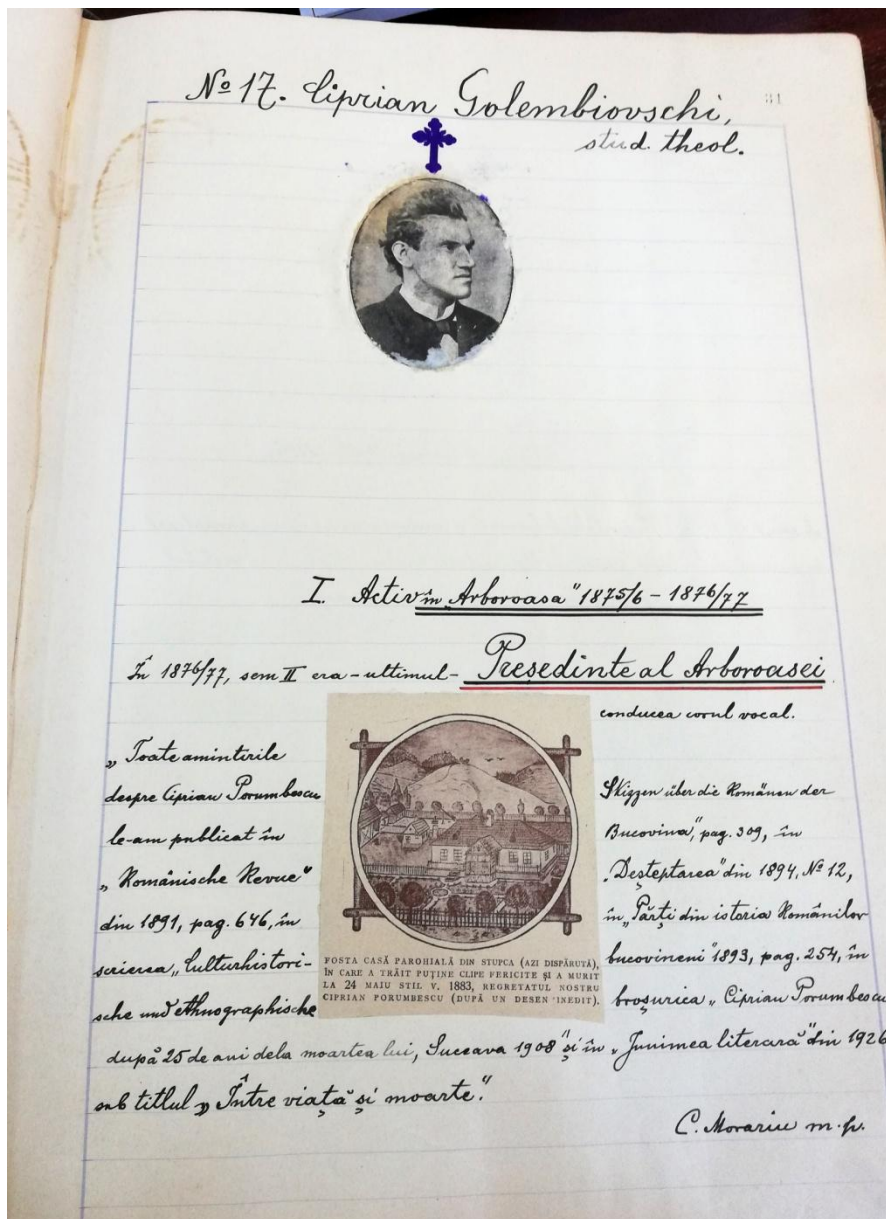

Fig. 3 - Pagina din Cronicarul - Albumul Mare, D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan

Prezentată la Oficiul _____		Transmisă de Oficiul _____	
În prezența de _____ la _____ ora _____ m. _____ s. _____		Expediția _____ Data _____ 187____ ore _____ m. _____ s. _____ Subscrie _____ Observații _____	TELEGRAMMA Oficiul _____

7269

Primăriei Iași.

Arborea societatea
 junimeii române din
 partea detrunchiata
 a vechiei Moldovei
 aduce condolenta
 membrilor sei pentru
 Martorul decapitat.

Comitetul

Pentru conformitate
 Gabriel.

Form. N° 3.

Fig. 4 - Telegrama Arboroasei către Primăria Iași, D.J.A.N. Iași,
 Colecția Dugan, Cronica arboroasa Junimea

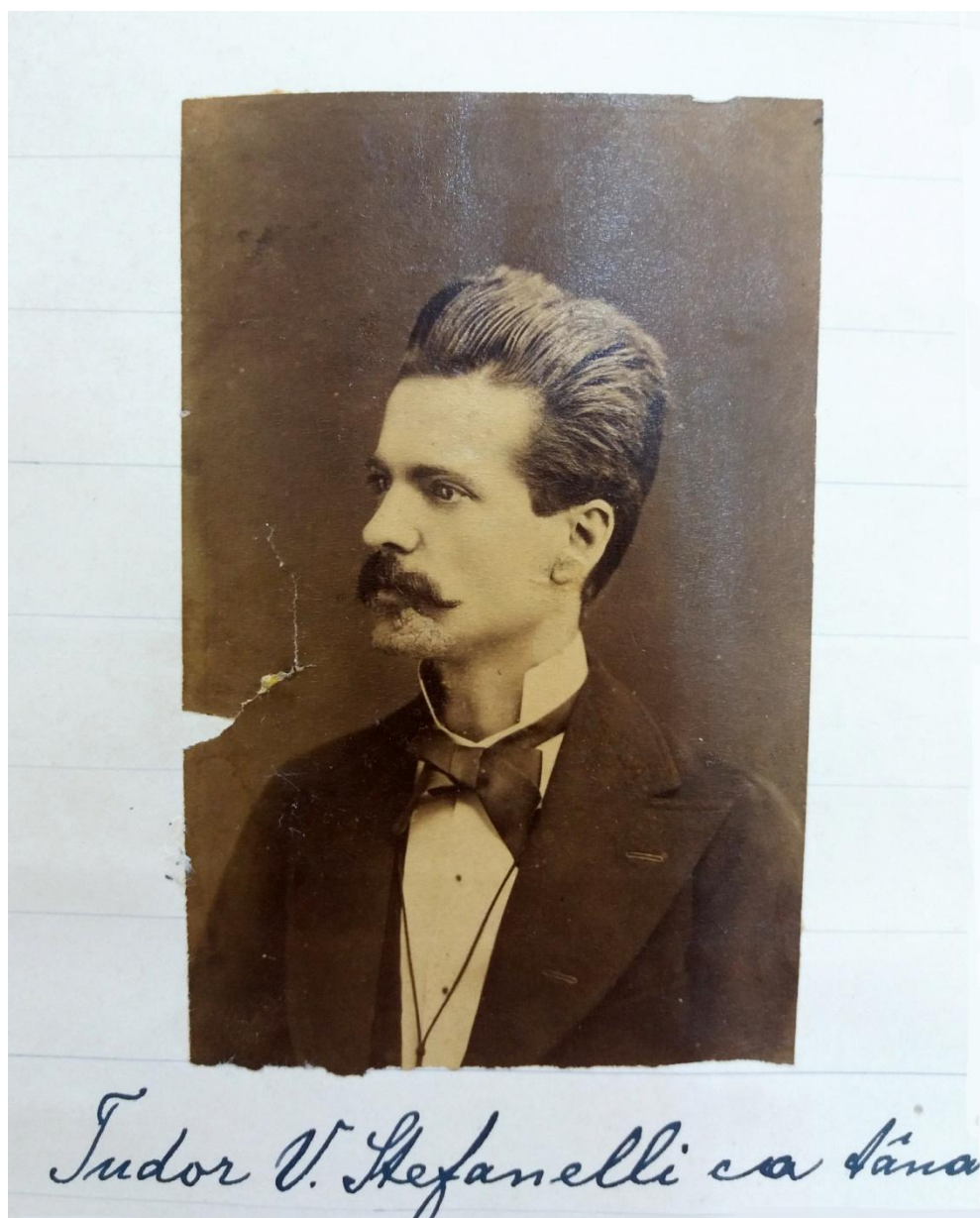

Fig. 5 – T.V. Stefanelli tânăr, foto D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Cronicarul - Albumul Mare